

Zwanger? Vermijd de aflamperiode

In het voorjaar krijgt de Veekijker veel vragen over abortus, vroeggeboorte, doodgeboorte en geboorte van slappe lammeren (abortus) bij kleine herkauwers. Abortus komt geregeld voor op schapen- en geitenbedrijven en kent zowel besmettelijke als niet-besmettelijke oorzaken. Veelvoorkomende infectieuze oorzaken van abortus zijn zoönosen en deze kunnen bij mensen leiden tot ziekte. Hoewel het risico op ziekte bij de mens klein is, lopen bepaalde bevolkingsgroepen, zoals jonge kinderen, ouderen, immuungecompromitteerden en zwangere vrouwen, het grootste risico. Belangrijke verwekkers van abortus zijn *Listeria* spp., *Campylobacter* spp., *Chlamydia* spp. en *Toxoplasma gondii*. In het geval van abortus kunnen relatief grote hoeveelheden van deze verwekkers worden uitgescheiden in de omgeving, waardoor de kans op infectie

toeneemt. Het is daarnaast goed om te realiseren dat veel van deze verwekkers ook latent voorkomen bij schapen en geiten. Intensief contact met schapen en geiten, ook buiten het aflamseizoen, is daarom af te raden voor mensen met een verhoogd risico. Jaarlijks heeft GD contact met vrouwen die zich niet bewust zijn (geweest) van het risico van contact met aflammerende schapen of geiten. Er is weinig bekend over het aantal vrouwen dat een miskraam krijgt door infecties die zijn opgelopen via lammerende schapen of geiten. Echter, vanuit het voorzorgsprincipe is het belangrijk dat zwangere vrouwen contact met kleine herkauwers zo veel mogelijk vermijden, zeker niet assisteren bij het aflammeren van schapen en geiten en ook contact met potentieel besmette materialen vermijden.

Via VeekijkerNieuws houden wij u elk kwartaal op de hoogte van nieuws uit de monitoring van diergezondheid bij kleine herkauwers. Mocht er tussendoor iets belangrijks spelen dan sturen wij u daarover een e-mail. Wilt u op de hoogte blijven van actueel nieuws over diergezondheid? Meld u dan aan voor onze nieuwsbrieven, waaronder het Veekijkernieuws, via www.gddiergezondheid.nl/email

Insturen van vrucht en nageboorte van belang voor abortusdiagnostiek

Abortus, vroeggeboorte, doodgeboorte en geboorte van slappe lammeren (abortus) bij kleine herkauwers is een regelmatig voorkomend probleem. Onderzoek van de verworpen vrucht en de nageboorte is de meest geschikte manier om een diagnose te stellen. Wanneer slechts een deel van een nageboorte wordt ingestuurd, is het van belang dat dit deel ook cotelydonen (zogenoemde 'rozen') bevat. Cotelydonen zijn de bolvormige structuren van de nageboorte waar de uitwisseling van voedingsstoffen en zuurstof tussen de moeder en de vrucht plaatsvindt. Wanneer sprake is van een infectieuze oorzaak zijn hier vaak afwijkingen te vinden. De pootjesblaas bevat

geen cotelydonen en is daarom van mindere waarde voor onderzoek.

Wilt u meer weten over het belang van abortusdiagnostiek en het belang van het insturen van de vrucht en de placenta? Scan onderstaande QR-code en luister naar de podcast.

Aanmelden sectiemateriaal

U kunt dieren bij GD 24 uur per dag, 7 dagen per week aanmelden voor pathologisch onderzoek via www.gddiergezondheid.nl/ophaaldienst of 088 20 25 500. Wij halen dieren die 's avonds voor 22.00 uur zijn aangemeld de eerstvolgende werkdag op. Voor een optimaal onderzoek is het belangrijk om een volledige anamnese toe te voegen. Ook is het van belang vers materiaal in te sturen (koelen in warme tijden en bij strenge vorst op een droge afgeschermd binnensplaats) en een dier te selecteren dat representant is van het probleem.

Koperintoxicatie bij schapen

Recent meldde een dierenarts dat bij een hobbyhouder met Zwartbleschappen één schaap van 2 jaar was gestorven als gevolg van kopervergiftiging. Een jaar geleden stierf bij dezelfde houder ook een dier, zonder dat nader onderzoek is uitgevoerd. De schapen op dit bedrijf lammeren niet af en krijgen dagelijks een onbekende hoeveelheid schapenbrok gevoerd. Ze lopen in een weide rondom het huis. Het gestorven dier stopte plotseling met eten en overleed. Pathologisch onderzoek toonde aan dat het dier te vet was, gele slijmvliezen had en afwijkingen had aan lever en nieren. Bij koperstapeling zien we waarden van het leverkopergehalte van boven de 600 ppm en

in dit geval was deze waarde ruim 2.000 ppm. De bron van het hoge kopergehalte bij dit dier op dit bedrijf is niet opgehelderd. Het voerlabel van de verstrekte schapenbrok laat geen verhoogd koperaandeel in de brok zien. Echter, het is niet bekend wat in het verleden gevoerd is. Het advies is om voor de overige dieren het rantsoen goed na te rekenen en ervoor te zorgen dat er geen aanvullend koper in het rantsoen zit. Daarnaast is het van belang om stress zoveel mogelijk te vermijden en daarmee het risico op het vrijkomen van koper uit het leverweefsel, met als gevolg klinische verschijnselen van kopervergiftiging, te beperken.

Bel de Veekijker

Op werkdagen kunt u rechtstreeks contact opnemen met de Veekijker: **088 20 25 555**. Via het keuzemenu kiest u de diersoort waar u informatie over wilt hebben. Het team Kleine Herkauwers is bereikbaar van 15.00-17.00 uur.

vlnr: Karianne Peterson, Nienke Sniijders- van de Burgwal, Eveline Dijkstra en René van den Brom

Melkziekte in zachte winters

Afgelopen wintermaanden ontving GD enkele vragen met betrekking tot melkziekte bij schapen. In een aantal gevallen was er plotselinge sterfte na het ophalen van de schapen vlak voor aflammeren. Ten onrechte wordt soms gedacht dat schapen tijdens zachte winters, met veel gras, geen bijvoeding nodig hebben. Melkziekte, slepende melkziekte en stijve overhouders zijn aandoeningen die jaarlijks in meer of

mindere mate voorkomen. Het optreden van deze aandoeningen hangt in vrijwel alle gevallen samen met het rantsoen van drachtige dieren. In winters met veel gras blijkt dat schapen die buiten lopen vaak weinig krijgen bijgevoerd. Een zachte winter met een ruim grasaanbod heeft voordelen, maar ook nadelen, zeker als het veel regent en het drogestofgehalte van het gras langdurig laag is. Schapen moeten onder

dergelijke omstandigheden veel gras opnemen om in hun behoefte te voorzien. Lukt dat niet, dan heeft dat consequenties. Niet alleen voor het schaap zelf, maar ook voor de vitaliteit van lammeren en de biest- en melkproductie. Het is van belang om drachtige schapen goed te voeren, met name in de laatste weken van de dracht.

Kreupelheid na gebruik van draxxin

Eind december is een geit ingestuurd voor pathologisch onderzoek nadat deze verlamingsverschijnselen had ontwikkeld aan de linker achterpoot. Op basis van de anamnese bleek dat het dier 'overkoot' stond en het been niet werd belast. Het dier had kort daarvoor intramusculair een injectie Draxxin® toegediend gekregen in verband met luchtwegproblemen en kreupelheid.

Gedurende vier weken werd een zwelling van de linker poot waargenomen. De afwijkende gang bleef na deze periode onveranderd. Het pathologierapport vermeldt een gefibroseerd proces in de knieholte van de linker achterpoot met een diameter van ongeveer 8 centimeter, waarbij de *Nervus ischiadicus* betrokken is, net als de linker popliteale lymfeknoop. Als gevolg daarvan kon de poot

in de ondervoet niet meer volledig worden gestrekt. Dit beeld komt overeen met de eerder gemelde klachten na behandeling met Draxxin®. GD adviseert dierenartsen en veehouders bijwerkingen van gebruikte medicatie of producten te melden bij de betreffende leverancier of het Bureau Diergeneesmiddelen.

Podcast 'trends uit de monitoring'

Als aanvulling op het Veekijkernieuws zijn de trends uit de monitoring nu ook op elk passend moment te beluisteren via een podcast. In deze podcast worden opvallende signalen uit de dierziekte-monitoring van

schapen en geiten uitgelicht en verder toegelicht door verschillende experts op het gebied van diergezondheid. De podcast wordt ten minste vier keer per jaar uitgebracht en is te vinden op de website van GD en op

Spotify. Automatisch op de hoogte blijven? Abonneer je dan op deze podcast via www.gddiergezondheid.nl/podcasts.

Diergezondheidsbarometer Kleine Herkauwers

Ziekte/aandoening/ gezondheidskenmerk	Korte omschrijving	Categorie	Rustig ¹	Verhoogde aandacht ²	Nader onderzoek ³
Artikel 2.1.a en 2.1.b Aanwijzing dierziekten Regeling Diergezondheid / Uitvoeringsverordening (EU) 2018/1882 van Animal Health Law (EU) 2016 /429 (Categorie A- ziekte)					
Besmettelijke pleuropneumonie bij geiten (CCPP) (<i>Mycoplasma capricolum</i> subs. <i>capripneumoniae</i>)	Nog nooit vastgesteld in Nederland.	A+D+E	*		
Mond-en-klauwzeer (MKZ)	Geen MKZ in Nederland sinds 2001.	A+D+E	*		
Infectie met het virus van de pest bij kleine herkauwers (peste des petits ruminants (PPR))	Nog nooit vastgesteld in Nederland.	A+D+E	*		
Infectie met Rift Valley koorts virus (RVF)	Nog nooit vastgesteld in Nederland.	A+D+E	*		
Schape- en geitenpokken	Vanaf september 2022 meerdere uitbraken op schapebedrijven in Spanje vastgesteld. Alle betrokken bedrijven zijn geruimd. Nog nooit vastgesteld in Nederland.	A+D+E	*	*	
Artikel 2.1.a en 2.1.b Aanwijzing dierziekten Regeling Diergezondheid / Uitvoeringsverordening (EU) 2018/1882 van Animal Health Law (EU) 2016/429 (Categorie B t/m E)					
Infectie met <i>Brucella abortus</i> , <i>B. melitensis</i>	De aantallen voor de steekproef van 2022 zijn behaald. Alle uitslagen zijn negatief bevonden. Nederland behoudt daarmee haar vrijstatus.	B+D+E	*		
Infectie met het rabiësvirus	Zeer zelden vastgesteld bij vlermuizen.	B+D+E			
Infectie met het bluetonguevirus (serotypen 1-29)	Sinds 2012 is Nederland officieel BT-vrij. In Europa meerdere haarden van BT. Nederland grenst aan toezichtsgebieden Duitsland en België. Uitbraken BTV-1,3 en 4 gerapporteerd in het Middellandse Zeegebied.	C+D+E	*		
Epididymitis bij schape (<i>Brucella ovis</i>)	Onderzoek van rammen in kader van export.	D+E	*		
Infectie met Mycobacterium tuberculosis- complex (<i>M. bovis</i> , <i>M. caprae</i> , <i>M. tuberculosis</i>)	Sinds 1999 is Nederland officieel vrij van tuberculose.	D+E	*		
Miltvuur (<i>Bacillus anthracis</i>)	Laatst gemelde uitbraak in 1993 bij runderen. Sindsdien geen besmettingen vastgesteld.	D+E	*		
Paratuberculose (<i>Mycobacterium avium</i> subs. <i>paratuberculosis</i>)	Regelmatig gevallen, vooral bij (melk)geiten en een enkele keer bij schape.	E	*		
Q-koorts (<i>Coxiella burnetii</i>)	In 2016 is het laatste melkgeitenbedrijf vrij verklaard van een infectie met <i>C. burnetii</i> .	E	*		
Echinococose	In de afgelopen jaren geen bevestigde gevallen.		*		
Trichinellose	Geen gevallen van trichinellose bij schape of geiten bekend.		*		

Ziekte/aandoening/ gezondheidskenmerk	Korte omschrijving	Categorie	Rustig ¹	Verhoogde attentie ²	Nader onderzoek ³
Artikel 2.1.c Aanwijzing dierziekten 'Regeling Diergezondheid' van Wet Dieren					
Overdraagbare TSE's (scrapie, BSE)	Bijna geen gevallen meer bij schapen in de afgelopen tien jaar. Recent een niet-ARR/ARR-genotype gevonden bij schapen die dat op basis van afstamming zouden moeten zijn. Casus is nader onderzocht en lijkt terug te voeren op een ram die niet lijkt te beschikken over het ARR/ARR-genotype. Bij geiten het eerste geval van scrapie in 2000 en het laatste geval in 2001.		*		
Artikel 3a.1 Melding zoönosen 'Regeling Houders van Dieren' van Wet Dieren					
Campylobacteriose (<i>Campylobacter</i> spp.)	Enkele gevallen per jaar. Met name bekend als oorzaak voor abortus bij kleine herkauwers.		*		
Leptospirose (<i>Leptospira</i> Hardjo)	Al jaren geen gevallen vastgesteld bij schapen en geiten.		*		
Listeriose (<i>Listeria</i> spp.)	Encefalitis door <i>Listeria monocytogenes</i> komt regelmatig voor bij schapen, maar vooral bij melkgeiten. Jaarlijks worden op enkele melkgeitenbedrijven problemen met listeriose gemeld. Onbekend is hoe lang uitscheiding van listeria-bacteriën in melk plaatsvindt. Zowel <i>L. monocytogenes</i> als <i>L. ivanovii</i> kunnen abortus veroorzaken bij schapen en geiten.		*		*Nader onderzoek naar de bij de mens en dier gevonden types is gewenst.
Salmonellose (<i>Salmonella</i> spp.)	Sinds 2016 is op meerdere bedrijven recidiverende en massale sterfte vastgesteld bij lammeren op melkgeitenbedrijven, veroorzaakt door een multiresistente <i>S. Typhimurium</i> . Ook waren er meerdere ziektegevallen bij mensen veroorzaakt door hetzelfde MLVA-type van de bacterie. De bron van infectie is onbekend; ook is niet bekend waar de bacterie zich schuilhoudt buiten het aflamseizoen. Voor de inventarisatie naar het voorkomen van salmonellose in de melkgeitenhouderij zijn in de afgelopen twee jaar monsters voor onderzoek ingestuurd; 52 procent van de Nederlandse melkgeitensector heeft aan deze inventarisatie deelgenomen. In 2023 wordt een mogelijk programma op dertig bedrijven getoetst.		*		* Nader onderzoek bij melkgeiten loopt in kader van Publiek private samenwerking Versnelling verduurzaming van de melkgeitenhouderij.
Yersiniose (<i>Yersinia</i> spp.)	Enkele gevallen per jaar aangetoond als oorzaak van diarree, sterfte en abortus.		*		
Toxoplamose (<i>Toxoplasma gondii</i>)	Enkele bevestigde gevallen per jaar, maar waarschijnlijk één van de meest voorkomende oorzaken van abortus. Seroprevalentie is eerder hoog gebleken bij schapen en geiten.		*		

Ziekte/aandoening/ gezondheidskenmerk	Korte omschrijving	Categorie Rustig ¹	Verhoogde attentie ²	Nader onderzoek ³
Overige OIE lijst ziekten				
Enzoötische abortus (<i>Chlamydia abortus</i>)	Bij geiten en schapen al jaren één van de belangrijkste oorzaken van abortus.	*		
Caprine arthritis encephalitis (CAE)	Veelvoorkomende aandoening waarvan het veroorzakende virus zich op grote en kleine bedrijven soms anders gedraagt. De bron van introductie is niet altijd duidelijk.	*		
Zwoegerziekte (maedi/visna-virus (MVV))	Belangrijk(st)e infectieuze aandoening op grote schapenbedrijven.	*		
Tularemie (<i>Francisella tularensis</i>)	Sinds 2011 regelmatig besmette hazen en enkele humane tularemie patiënten in Nederland.	*		
<i>Mycoplasma agalactiae</i>	Nog nooit vastgesteld in Nederland.	*		
Nairobi sheep disease	Nog nooit vastgesteld in Nederland.	*		
Heartwater (<i>Ehrlichia ruminantium</i>)	Nog nooit vastgesteld in Nederland.	*		
Infecties met schmallenbergvirus (SBV)	Sinds 2011 zijn er jaarlijks besmettingen met het SBV, met aangeboren afwijkingen van lammeren tot gevolg. Ook begin 2022 waren er diverse meldingen van lammeren met aangeboren afwijkingen door SBV. Het is belangrijk andere mogelijke oorzaken van lammeren met aangeboren afwijkingen passend bij SBV uit te sluiten, om introductie van andere virussen uit de groep van Bunyaviridae vroegtijdig op te sporen.		*	
Uit monitoring				
Caseous lymfadenitis (CL)	Uitbraken van CL op vier voorheen CL-certificaatwaardige melkgeitenbedrijven. De bron van deze infecties is vooralsnog onbekend.		*	
Koperstapeling melkgeitenlammeren	Koperstapeling in jongvee is grotendeels bedrijfsafhankelijk. Monitoring van koperstapeling is noodzakelijk om ontwikkeling van toxische waarden te voorkomen.		*	
Kreupelheid na injectie met Draxxin [®]	Sinds 2020 zijn enkele gevallen van kreupelheid bij schapen en geiten gerapporteerd na gebruik van Draxxin [®]		*	

¹ Rustig: geen actie vereist of actie leidt naar verwachting niet tot een duidelijke verbetering.

² Verhoogde attentie: attendering op een bijzonderheid.

³ Nader onderzoek: nader onderzoek is lopend of gewenst.

Monitoring Diergezondheid

Royal GD voert sinds 2002 de diergezondheidsmonitoring in Nederland uit in nauwe samenwerking met onder andere de diersectoren, het bedrijfsleven, het ministerie van LNV, dierenartsen en veehouders. De informatie die in de monitoring wordt gebruikt, wordt op verschillende manieren verzameld waarbij het initiatief gedeeltelijk bij dierenartsen en veehouders en gedeeltelijk bij GD ligt. De informatie wordt integraal geïnterpreteerd om de doelstellingen van de monitoring, het snel signaleren van diergezondheidsproblemen enerzijds en het volgen van trends en ontwikkelingen anderzijds, te bereiken. Samen werken we aan diergezondheid in belang van dier, dierhouder en samenleving.